

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО

Факультет початкової, дошкільної освіти та мистецтв
Кафедра, музикознавства, інструментальної підготовки та
хореографії

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

«Психолого-педагогічні основи диференційованого навчання і розвитку
пізнавальних здібностей учнів»

Студента 2 курсу групи 2 МММ

Спеціальності 025 Музичне мистецтво

Хамлака Владислава Петровича

Науковий керівник: професор, доктор педагогічних наук

Брилін Б.А.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ оцінка ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

Вінниця – 2020

Зміст.

Вступ. 3

Розділ І. Психолого – педагогічні основи диференційованого навчання і розвитку пізнавальних здібностей учнів.....	8
1.1. Психолого – педагогічні основи розвитку пізнавальних здібностей школярів.	8
1.2. Диференціація навчання як засіб формування пізнавальних здібностей.....	22
Розділ ІІ. Формування пізнавальних здібностей підлітків в процесі музичної діяльності.....	32
2.1. Методи музично – творчої діяльності учнів.....	32
2.2. Аналіз результатів педагогічного експерименту.....	40
Висновки.	51
Література.	53

Вступ.

Нові тенденції розвитку освіти, обумовлені змінами в суспільному житті і ставленням до особистості як до найвищої цінності суспільства, об'єктивно викликають і нові взаємовідносини суб'єктів навчального

процесу. Вчитель у школі все більш втрачає роль інформатора, він стає дійсним керівником самостійної роботи учнів. У зв'язку з цим, одним з найбільш актуальних питань сучасного процесу навчання стає пошук таких засобів організації, які забезпечили б повне розкриття можливостей кожного учня. Таким засобом можна вважати певним чином організований диференціальний підхід в процесі навчання.

Дану проблему саму по собі не можна вважати новою: в науково – педагогічній літературі вона бере початок з часів Я. А. Коменського, але й до нашого часу у шкільній практиці не знайшла повного наукового – обґрунтованого вирішення, яке б забезпечувало належний рівень підготовки і при цьому той, хто навчається, почував би себе комфортно (тобто відповідно своїм бажанням і можливостям). Пошуки такої системи навчання проводились і проводяться постійно, про це свідчать праці класиків педагогіки і психології (Дистервега А., Песталоцці Й.-Г., Русо Ж.-Ж., Духновича О. В., Пирогова М. І., Ушинського К. Д., Дьюї Дж., Занкова Л. В., Бабанського Ю. К., Сухомлинського В. О., Костюка Г. С.), сучасні дослідження Амонашвілі Ш. О., Бугайова О. І., Бутузова І. Д. Гільбуха Ю. З., Глейзера Г. Д., Рабунського Ю. І., Шаталова М. М., Ярошенко О. Г. та інших.

Слід також відзначити, що проблема диференціації навчання краще вивчена відносно освіти в середній школі. У плані середньої освіти визначено поняття диференціації навчання та його співвідношення з індивідуалізацією. Аспект індивідуалізації навчання в вітчизняній педагогіці розроблявся достатньо інтенсивно як індивідуальний підхід до учнів в процесі пізнавальної діяльності: рекомендувались завдання з різних навчальних предметів з урахуванням особливостей учнів і рівнем підготовленості, визначались форми і методи роботи з слабовстигаючими учнями у складі загальної роботи з класом. У 80 – 90-і роки цілий ряд праць було присвячено диференціації

навчання за рівнями здібностей і підготовки до майбутньої професії, за інтересами. У цих роботах простежуються спроби чітко визначити відповідно до цього розподілу зміст освіти (Бугайов О. І., Вендровська Р. Б., Гільбух Ю. З., Монахов В. М., Унт І. Е., Чередов І. М., Шахмаєв М. М. та інші).

Однак, в методичній літературі з музики дане питання не розроблялося; не було спроб створити ефективну методичну систему навчання музиці шляхом диференційованого підходу.

Разом з тим, в концепції національної школи України зазначено, що головна мета – це переорієнтація на розвиток здібностей і обдарованості дітей, на істотне підвищення престижу інтелекту і загальної культури особистості.

У цьому плані мета сучасного музичного виховання цілком відповідає загальній меті, адже музичне виховання являється одним із засобів формування особистості дитини.

Музичне виховання як складова естетичного виховання передбачає цілеспрямований і систематичний розвиток музичних здібностей дітей, формування емоційного відгуку, здатності розуміти і глибоко переживати зміст мистецтва, підвищення загальної людської культури, знання історії свого народу, народних традицій, фольклору, формування таких моральних якостей як доброта, милосердя, чесність, відвертість, правдивість...

Цілеспрямоване і систематичне музичне виховання в загальноосвітній школі здійснюється на уроках музики.

Урок музики – це урок мистецтва, до якого потрібно відноситись серйозно і з великою відповідальністю. На жаль в школі до предмету “Музика” діти, як правило, ставляться зневажливо “рахують його непотрібним, другорядним, працюють не з повною віддачею.

Позитивно, що Державна національна програма “Освіта” Україна ХХІ століття передбачає уважне відношення до вивчення всіх

навчальних предметів, які забезпечують всесторонній гармонійний розвиток кожної особистості. В розділі “Принципи реалізації Програми” сказано слідує: “Багатоукладність та варіантність освіти, що передбачає створення можливостей для широкого вибору форм освіти, навчально виховних заходів, засобів навчання і виховання, які відповідали б освітнім запитам особистості, запровадження варіантного компоненту змісту освіти, диференціацію і індивідуалізацію навчально – виховного процесу, створення мережі недержавних навчально – виховних закладів.” (13;10)

Перед школою стоїть завдання: визначити, як зацікавити учнів в вивченні кожного навчального предмету; по відношенню до музики – це формування інтересу до неї, розвиток музичних здібностей дітей, прагнення пробудити в них бажання займатись музикою.

Стає зрозуміло, що вчителю потрібно творчо підходити до процесу музичного виховання, так одне з найголовніших завдань полягає в тому, щоб кожний учитель відчував себе комфортно в процесі навчання музикою, і, щоб навчання сприяло розвитку його індивідуальності.

Саме застосування диференційованого підходу в навчанні музикою дає можливість ефективно розвивати самостійність учнів, їх свідомість у виборі бажаного і доступного рівня навчання, підвищує якість освіти, дає можливість об’єктивно визначати рівень підготовки учнів, а також вказувати їм шляхи до подальшого вдосконалення знань.

Таким чином, слід визнати, що тема для дослідження надзвичайно актуальна.

Мета роботи полягає в тому, щоб показати, як за допомогою засобів диференційованого навчання можна покращити музичне виховання школярів і розвиток їх пізнавальних здібностей в процесі шкільного навчання.

Об’єкт дослідження – процес диференційованого навчання на уроках музики в 7-8 класах.

Предмет дослідження – вплив диференційованого навчання на розвиток пізнавальних здібностей учнів в процесі вивчення предмету “Музика.”

Гіпотеза дослідження: при умовах чітко поставлених і сформульованих завдань для самостійної роботи різного ступеня складності з кожної теми предмету (в даному випадку “Музика”), і стимулюванні вільного вибору цих завдань учнями і визначенні оцінки їх виконання, процес розвитку пізнавальних здібностей буде ефективним.

Завдання дослідження:

- 1) розробити конспекти уроків за модульно варіантною системою навчання з предмету “Музика” для восьмого класу;
- 2) показати, як в процесі навчання за модульно – варіантною системою розвиваються пізнавальні здібності учнів.

Методи дослідження:

- емпірико – теоретичні загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція;
- теоретичні загальнонаукові методи: узагальнення, абстрагування;
- конкретно – наукові методи: педагогічні спостереження, вивчення документальних джерел, опитування, педагогічний експеримент.

Висновки.

Формування та розвиток пізнавальних здібностей у підлітків на уроках з предмету “Музика” є важливим завданням сучасної школи.

Найважливіші шляхи виявлення пізнавальних здібностей – це виявлення динаміки їх розвитку. Тому знання здібностей особистості дуже важливе для педагога, який враховує поступове їх удосконалення в процесі навчання. Вирішальним фактором, від якого залежить чи виявить учень здібності до даної діяльності чи ні, є методика навчання. Методикою враховується сильні і слабкі сторони в здібностях учнів. Допомогти їм повніше і всебічніше використовувати свої можливості вчитися і тим самим їх розвинути – мета учителя музики.

Особливу важливу роль відіграє індивідуальний підхід щодо навчальної роботи, пов'язаної з рівнями попередньої підготовки та іншими особливостями. У теорії і практиці педагогіки диференціація навчання в середній загальноосвітній школі є одним з провідних напрямків навчання. Необхідність застосування диференціального підходу до учнів обґрунтована в наукових працях ряду педагогів, психологів, методистів: Амоншвілі Ш. О., Баєва Б. Ф., Бугайова О. І., Занкова Л. В., Костюка Г. С., Петровського А. В., Теплова Б. М., Шахмаєв М. М. та інших. У процесі науково-дослідницької роботи було з'ясовано, що проблему диференціації не можна вважати новою. Методичною основою дипломної роботи є наукові розробки Бабанського Ю. К., Занкова Л. В., Шахмаєва М. М., Унт І. В. В процесі експериментальної роботи були з'ясовані перспективні шляхи розвитку диференціального підходу під час проведення уроків з предмету “Музика” з учнями 7-8 класів.

У дослідженні диференціація навчання реалізовувалась як така форма організації навчання, при якій застосовувалась певна система навчальних прийомів, сформувались оптимальні

умови для інтенсифікації пізнавальної діяльності учнів різного рівня знань, здібностей на кожному етапі процесу навчання з метою ефективного засвоєння знань.

Під час дослідження проводилась розробка диференційованих завдань. Названий підхід здійснювався на основі створених завдань трьох рівнів складності. Це дало можливість об'єктивно визначити рівень підготовки учнів, а також планувати шляхи подальшого вдосконалення знань, умінь і навичок. Рівневі завдання виконувались підлітками в поєднанні з різними педагогічними стимулами.

Корегування процесу навчання дало змогу учням не тільки отримати вищі бали з предмету, а й бажання працювати самостійно, творчо.

Порівняльний аналіз результатів дослідження свідчать про успішне проведення експерименту, достовірність висунутої гіпотези.

Таким чином експериментальні дані переконливо свідчать що диференційоване навчання, засноване на вільному виборі варіанту навчання призводить не тільки до підвищення його якості, але й до розвитку самостійної і творчої активності учнів, до досягнення більш високого рівня їх підготовки, розвитку пізнавальних здібностей.

Література.

1. Антропова М. Дифференцированное обучение: педагогическая и физиологическая оценка. //Советская педагогика.-1992.- №9.-с.29-33.
2. Бабанский Ю. К. Учёт возрастных и индивидуальных особенностей школьников в учебно-воспитательном процессе.// Народное образование. 1982.- №7.-с.9-11
3. Бабанский Ю. К., Поташник М.М. Оптимизация педагогического процесса.-Киев.- 1982.-91-93

4. Бугайов О.І. Диференціація навчання у середній школі.// Радянська школа.-1991.- №8.-7-15
5. Буряк В. Диференціація навчання на уроці. // Радянська школа. 1990.- №3.-с.58-64
6. Вульфсон Б.Л. Школа современной Франции.-Москва.-1970.- гл. III.-с.300-303
7. Галузинский В.М. Индивидуальный подход в воспитании учащихся.-К.- Радянська школа.-1982.-с.27-32
8. Гильбурх Ю.З. Умственно одарённый ребёнок.-Киев.-1992.-с.58-60
9. Глазунова Л. “Чистий тип” з національними ознаками. // Освіта.- №12.-16 квітня.-1993.-с.15
10. Гончаренко С., Мальований. Нас привчили дивитись на світ через призму.// Освіта.- №66-67.-18 листопада.-1992.-с.8.
11. Гончаренко С. І., Володько В.М. Проблеми індивідуалізації процесу навчання. //Педагогіка і психологія.-1995.- №1.-с.63-72
12. Дахин А.Н. О разноуровневом обучении школьников. //Педагогика.-1993.-№2.-с.48-50
13. Державна національна програма “Освіта”. Україна ХХІ століття.-Київ: Радуга.-1994.-с.10
14. Дидактика средней школы. (Под ред. М.И. Скаткина.-М.: Просвещение.-1982.-с.260-271
15. Дубинчук О.С. Диференційоване навчання: сподівання, реалій, проблеми. // Початкова школа.-1994.-№12.-с.10-14
16. Журавлёв И.К. Дифференциация обучения средствами учебника.// Новые исследования в педагогических науках.-1990.-№1.-с.28-30
17. Занков Л.В. Дидактика и жизнь.-Москва.-1968.-с.25-30
18. Коменский Я.А. Великая дидактика.-М.: Педагогика.-1981.-с.269

19. Крылова Г. Поуровневая дифференциация: из опыта работы. // Педагогический вестник.- №6.-март.-1995.-с.6
20. Кумарин В., Кравец В.О классах выравнивания. // Народное образования. // 1979.-№2.-с.56-61
21. Леонтьев А.Н. О формировании способностей. // Хрестоматия по возрастной психологии.-Москва.-1981.-с.31-38
22. Малькова З.А. Современная школа США.-Москва.-1971.-с.17-18.
23. Мешалкина К. Профильная дифференциация образования. // Советская педагогика.-1990.-№1.-с.49-51
24. Молодцова В. В лицей идут одни старики. // Учительская газета.-№13.-5 апреля.- 1994.-с.5
25. Монахов В. М., Орлов В.А., Фирсов В.В. Дифференциация обучения в средней школе. // Советская педагогика.-1990.-№8.-42-47
26. Мухин М. В. А. Сухомлинский о дифференцированном и индивидуальном подходе к ученику. // Воспитание школьников.-1991.-№4.-с.9-11
27. Немов Р.С. Психология.-М.: Просвещение.-1990.-с.195-200
28. Орлов Ю.М. Восхождение к индивидуальности.-М.: Просвещение.-1991.-часть II.-с.217-223
29. Осмоловская И. Учить разному и по-разному. // Семья и школа.-1995.- №3.-с.5-6
30. Педагогическая энциклопедия. т. 1.-М.-1964.-с.760,208
31. Педагогическое наследия. Я.А. Коменский, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо, И.Г. Песталоцци.-М.: Педагогика.-1987.-с.367-373
32. Положевец П. Дания. // Учительская газета.-№32.-17 августа .- 1993.-с.4
33. Психологія. / За ред. Г.С. Костюка.-Київ.-1968.-514-526
34. Психология. / Под ред. А.В. Петровського.-М.: Просвещение.-1976.-с.439-524

35. Психологія навчання. / За ред. Б.Ф. Баєва.-Київ.-1972.-с.108-117
36. Рабунський Е.С. Индивидуальный подход в процессе обучения школьников.-Москва.-1975.-с.9-20
37. Саймон Б. Общество и образование.-М.: Прогресс.-1989.-с.18,11
38. Сапогов В.А. Диференційований підхід до студентів як засіб підвищення ефективності навчального процесу в педагогічному вузі. /Автореферат дисертації на здобуття наукового ступення кандидата педагогічних наук.-Київ.-1994.-с.4
39. Сісецький П.В. Диференційований підхід до учнів на уроках. // Радянська школа.-1983.-№12.-с.8-12
40. Теплов Б.М. Психология музыкальных способностей.-Москва.-1947.-с.33-60, 195-200
41. Томина О.Н. Концепция “малых групп” в современной американской педагогике. // Советская педагогика.-1979.-№4.-с.5-20
42. Унт И.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения.-М.: Педагогика.-1990.-с.63-66
43. Управлінська діяльність по диференціації навчання учнів в умовах демократизації школи. / За ред. Софіщенко М.Й.-Вінниця.-1991.-с.9-11
44. Чередов И.М. Формы учебной работы в средней школе.-М.: Просвещение.-1988.-с.150-160
45. Шкіль М. Нас об'єднують океани проблем. // Освіта.-№74-75.-12 грудня.-1992.-с.8-9

